

Čína patrí k najväčším krajinám na svete a má niekoľko tisícročnú históriu, bohatú kultúrnu minulosť a rôznorodú filozofickú i náboženskú tradíciu. Táto Ríša stred (Zhong-guo) zaujímala kvôli svojej rozlohe a obrovskému počtu obyvateľstva vždy mimoriadne postavenie medzi krajinami a národmi sveta, aj keď Čína musela vo svojej dlhej histórii pod vládou etnicky rozdielnych dynastií a rozličných ideológií zažiť lesk i biedu.

Čínske dejiny majú svoje počiatky ešte v súmraku mytologických udalostí a legend. Legendárny kráľ YU údajne založil dynastiu XIA, ktorá vraj vládla od 22.-17. st. pr. Kr. Avšak až nasledovná panovnícka dynastia SHANG (16.-11. st. pr. Kr.) zanechala archeologicky dokázateľné stopy. Významnejšou bola neskôr dynastia ZHOU (1121-221 pr. Kr.), počas ktorej došlo v tzv. Jarnej a Jesennej perióde (771-481) k prvému rozkvetu čínskeho myslenia. Práve do tejto epochy sa zaraďuje aj účinkovanie KONFÚCIA, LAOZI a MENCIA, ktorí odvtedy až dodnes významne ovplyvňujú život, kultúru a myslenie čínskej spoločnosti. Predovšetkým KONFÚCIOVO učenie so svojimi základnými vzťahmi podriadenosti medzi vládcom a poddaným ako aj medzi ľuďmi navzájom podľa ich postavenia odvtedy určovalo zásadné predpisy pre fungovanie štátneho i súkromného života. V súvislosti s dejinami myslenia je zaujímavé, že KONFÚCIUS už v tomto pomerne skorom historickom období chápal vlastné dielo už iba ako obnovenie kedysi jestvujúceho ideálneho stavu, ktorý sa on rozhodol znovu nastoliť. Podobné pokusy o nastolenie niekdajšieho prvotného poriadku z tzv. Zlatej epochy možno v čínskych dejinách pozorovať niekoľkokrát.

Výstavba Veľkého múru

Prvé panovnícke dynastie nepoznali ešte jednotný štát, ktorý by zahŕňal celú Čínu. Až počas relatívne krátkej vlády dynastie QIN (221-206 pr. Kr.) došlo pod vedením mocného, ale veľmi násilného cisára QIN SHI HUANGDI k zjednoteniu krajiny do štátu, v ktorom boli zavedené jednotné miery, váhy, mince, písmo a komunikačný systém. To sa stalo základom pre jednotné administratívne riadenie tejto obrovskej ríše. Kvôli ochrane a zabezpečeniu hraníc pred inváziami nomádskych národov do agrárnych oblastí čínskej ríše rozpočal spomenutý cisár výstavbu Veľkého múra. Vo vnútri ríše presadzoval tento panovník svoje ideologické predstavy s použitím neslýchaného násilia, napr. pálením filozofických a historických diel ako aj - ako o tom neskôr informujú čínske historické žriedla - popravami a usmrcovaním mnohých konfuciánskych učencov. S osobou QIN HUANGDI povstal aj pojem panovníka ako cisára Číny, ktorý sa odvtedy chápal ako Syn nebies, vlastniaci mandát Neba, ktorý dáva jeho panovaniu legitimitu. V tomto ponímaní je cisár teda nielen svetským vládcom, zodpovedným za blahobyt spoločnosti a svojich poddaných, ale je zároveň garantom, ktorý vykonávaním a dodržiavaním kultových rituálov zaisťuje kozmický poriadok a harmóniu medzi nebom, zemou a človekom. Obrovská hrobka tohto krutého cisára, v ktorej sa nachádzajú tisícky hlinených vojakov v

životnej veľkosti, bola objavená neďaleko mesta Xi'an až v 70. rokoch 20.st. a je dnes jednou z najväčších turistických atrakcií v krajine.

Smrťou cisára HUANGDI začali v ríši spory o nástupnícke právo, ktoré viedli k vzniku cisárskej dynastie HAN (206 pr. Kr. až 220 po Kr.). Rozšírením vlády nad iné územia, reformou feudálneho systému a novými kultúrnymi výdobytками sa čínska ríša vnútorne upevnila. Do tohto obdobia patria aj počiatky čínskeho úradníckeho systému, ktorého súčasťou sa mohol stať len ten, kto absolvoval v rámci dôkladnej prípravy viacstupňové vzdelanie a početné skúšky, ktorých obsahom bolo konfuciánske učenie. Významný výdobytok v kultúrnej oblasti bol vynález papiera, ktorý v písomníctve rýchlo nahradil bambus a hodváb. Na konci tejto markantnej epochy čínskych dejín sa však jednotný štát rozpadol na viaceré menšie štáty. Rozpad štátu bol prekonaný až založením nového hlavného mesta Changdan (dnešný Xi'an) za panovania dynastie SUI (589-618).

Krátku vládu dynastie SUI vystriedala dynastia TANG (618-907). Toto obdobie zároveň predstavuje aj vrchol čínskeho duchovného života. Bola to slávna epocha v čínskych dejinách, počas ktorej sa krajina otvorila vplyvom zo zahraničia, čo viedlo k dovtedy nepoznanému kultúrnemu rozkvetu. V tomto čase sa v Číne objavili aj cudzie náboženstvá, ako islam, manicheizmus, zoroastrizmus a nestoriánske kresťanstvo. V r. 635 zavítala do hl. mesta Changdan, skupina nestoriánskych mníchov pod vedením mnícha ALOPENA. V otvorenej spoločnosti vtedajších čias mohli títo kresťanskí mníši slobodne vyznávať svoje náboženstvo, zakladať kláštory a ohlasovať potenciálnym čínskym konvertitom učenie, známe pod menom Náboženstvo svetla (oficiálne čínske pomenovanie kresťanstva). Násilným odstránením dynastie TANG zmizla táto prvá kresťanská cirkev na čínskom území bez stopy, takže aj nález svetoznáameho obelisku v Xi'an v 17. st., ktorý je dôkazom prítomnosti kresťanstva počas dynastie TANG, bol v Európe spočiatku považovaný za falzifikát.

Dynastiu TANG vystriedala dynastia SONG (960-1280), počas ktorej sa čínsky úradnícky štát ešte viac upevnil a zosilnil. V tomto období sa datuje aj vznik neo-konfucianizmu v osobe filozofa ZHU XI, ktorý svojou metafyzikou ovplyvnil dovtedajšie konfuciánske učenie natoľko, že sa neokonfucianizmus stal fundamentom čínskej štátnej ideológie, na ktorom stál čínsky štátny systém až do rozpadu cisárstva v r. 1911.

PRVÁ CUDZIA NADVLÁDA

S ovládnutím Číny mongolskými kmeňmi na čele KUBLAI-chánom, ktorý sa vojensky zmocnil celého čínskeho územia, sa začína v krajine panovanie prvej cudzej dynastie YUAN (1280-1339). Novým hl. mestom sa stal Kambalik, dnešný Peking, na severe krajiny. V tomto období dochádza k ďalšiemu stretnutiu Číny s kresťanstvom, a to v dôsledku misionárskeho úsilia niekoľkých františkánov, ktorí - napr. WILHELM VON RUBRUK (+1270), ODORICO DA PORDENONE (+1331) - prišli na základe pápežského poverenia na cisársky dvor. Výnimočnou postavou je medzi nimi JOANNES DE MONTECORVINO, ktorý do Kambalika zavítal v r. 1294 a s povolením cisára tu zriadil prvý kostol. Ako arcibiskup účinkoval v hl. meste niekoľko rokov. Františkánski misionári

sa však vo svojej činnosti obmedzovali predovšetkým na pokresťančovanie Mongolov, následkom čoho sa nevytvorila Cirkev s čínskymi kresťanmi. Zánikom mongolskej nadvlády boli teda zároveň sčítané dni aj pre hŕstku tamojších kresťanov.

Avšak neboli to iba kresťanskí misionári, ktorí sa pričínili o to, že Ríša stredy sa stala v Európe známou. Najväčšiu publicitu v Európe totiž získal taliansky cestovateľ MARCO POLO, ktorý v r. 1271 až 1295 (údajne) precestoval celú Čínu. Jeho cestopisy z tajupnej a bohatej ríše Katai (Čína) vzbudili na Západe údiv a prekvapenie.

Počas dynastie MING (1368-1644) sa podarilo čínskemu roľníckemu povstaleckému hnutiu striasť sa mongolskej nadvlády a vybudovať národnú vládu. Znovu bola zavedená úradnícka byrokracia a totálny despotický absolutizmus čínskeho cisára. Nový štátny poriadok priniesol veľký hospodársky i kultúrny rozkvet, ako aj nárast obyvateľstva z 50 mil. v 14. st. na vyše 150 mil. začiatkom 17. st. Cisári z dynastie MING rozšírili čínsku ríšu viacerými vojenskými operáciami smerom na západ, ale i na juh, kde sa do sféry čínskeho vplyvu dostalo aj územie Vietnamu. Väčšie lodné výpravy, ktoré sa dostali až do Afriky a na Madagaskar, sa nakoniec stali iba epizódou v čínskych dejinách, nakoľko sa Číne nikdy nepodarilo natrvalo operovať väčšou lodnou flotilou.

Pre stretnutie Číny so Západom a kresťanstvom majú dôležitejší význam kontakty s európskymi prímorskými krajinami ako Portugalsko, Španielsko, neskôr Anglicko a Holandsko, ktoré boli možné - aj napriek čínskej politickej izolácii - po objavení nových námorných ciest okolo Afriky. Spolu s obchodníkmi prichádzajú na čínske územie opäť aj kresťanskí misionári. Najprv to boli jezuiti, neskôr františkáni a dominikáni. Vynikajúcou osobnosťou medzi prvými jezuitskými misionármi v Číne bol nepochybne MATTEO RICCI (1552-1610) [viď Čína dnes 2001, s. 29-32]. S ním sa začína nová epocha kresťanských misií v Ríši stredy.

Východiskom jezuitskej misijnej stratégie pri ohlasovaní evanjelia bola akomodácia kresťanského posolstva na čínske myslenie a jeho koncept o svete i človeku, a zároveň aj úsilie o to, aby Čína pochopila novú, kresťanskú vieru ako naplnenie svojej vlastnej náboženskej a filozofickej tradície. Jezuiti boli presvedčení, že v klasických dielach čínskej tradície a v učení pôvodného konfucianizmu možno nájsť stopy Božieho pra-zjavenia.

Prijatie kresťanstva sa malo teda čínskym konvertitom javiť ako završenie ich vlastných náboženských a kultúrnych tradícií, ktoré nevyžaduje radikálne zrieknutie sa vlastnej minulosti. Táto misijná metóda akomodácie mala veľký úspech predovšetkým v kruhoch vyšších úradníkov (mandarínov) a učencov. Viacerí vysokí mandaríni, ako napr. XU GUANGCHI a.i., prijali v tomto čase kresťanstvo a aktívne podporovali misijnú činnosť MATTEA RICCIHO i jeho neskorších nástupcov.

ČÍNSKA NADVLÁDA V TIBETE A NA TAIWANE

Úpadok úradníckeho systému a svojvoľná moc cisárskych eunuchov, ktorí fakticky mali vo svojich rukách moc nad celou ríšou, boli príčinou mnohých povstaní a viedli nakoniec i k zániku dynastie MING, ktorej posledný cisár spáchal samovraždu v r. 1644 po ovládnutí hl. mesta Mandžúrmi. Ich vpádom znovu získala moc v krajine cudzia

národnosť, ktorej sa však pomocou organizačného talentu, zákazu sobášov medzi Mandžúrami a Číňanmi a prostredníctvom úspešného riadenia štátu podarilo udržať moc takmer tristo rokov. Čínske obyvateľstvo bolo prinútené prebrať odev a účes nových dobyvateľov. Nosenie typického dlhého mandžúrskeho vrkoča Číňania vždy chápali ako symbol závislosti od cudzích vládcov. Na druhej strane prevzali mandžúrske konfucianizmus a dali mu opäť štatút jedinej štátnej ideológie. Po upevnení moci nad celým čínskym štátnym územím sústredili QING-cisári celú svoju pozornosť zahraničným výbojom. V r. 1662 bol k ríši pričlenený Tibet a Holanďania, ktorí predtým zabrali Formózu (dnešný Taiwan) Portugalčanom, boli definitívne vytlačení. V r. 1751 sa územie Tibetu nakoniec stalo čínskym protektorátom.

Prví cisári mandžúrskej dynastie QING (1644-1911) boli voči kresťanstvu zhovievaví. Budúcnosť katolíckej Cirkvi v Číne sa zdala byť veľmi nádejná a sľubná, keďže jezuiti mali postupne nemalý vplyv až na samotnom cisárskom dvore. Dokonca cisár KANGXI (1662-1722) vydal v roku 1692 tzv. tolerančný edikt, na základe ktorého kresťanstvo dostalo rovnaké práva ako taoizmus a budhizmus. Jezuiti, napr. ADAM SCHALL VON BELL (1592-1666) a FERDINAND VERBIEST (1623-1688), sa dokonca stali riaditeľmi cisárskeho astronomicko-matematického úradu v Pekingu, ktorý bol v tých časoch vplyvným orgánom čínskeho štátu. Jezuiti zastávali tento vysoký úrad až do konca 18. storočia. Ich akomodačná misijná metóda však narazila na silný odpor františkánov a dominikánov. Kritika bola zamierená na úkony uctievania predkov a KONFÚCIA, pretože v nich odporcovia jezuitov nevideli obyčajné civilné úkony, akými tieto v skutočnosti boli, ale naopak náboženské úkony, a teda modloslužbu. Tento tzv. spor o čínskych rítoch, a diskusia s ním spojená, sa teda vyvinul na základe rozdielneho chápania tej istej skutočnosti a trval takmer dve storočia. Oficiálne bol ukončený pápežskou bulou až v r. 1742, ktorou čínskym veriacim zakazovala uctievanie predkov a KONFÚCIA. Toto tragické rímske rozhodnutie negatívne zmenilo dovtedajší pozitívny postoj čínskeho cisára voči kresťanstvu a európskemu mysleniu a malo za následok cisárov zákaz šírenia kresťanskej viery v Číne, vyhostenie cudzích misionárov z krajiny a masívne prenasledovanie kresťanstva ako subverzívneho (podvratného) náboženstva.

Tradícia   contra reforma

Celé 18. storočie bolo obdobím veľkej prosperity čínskej ríše, ktoré sa vyznačovalo všeobecným hospodárskym blahobytom, silným rastom počtu obyvateľstva a usporiadaným riadením tejto obrovskej krajiny. Úradníci, ktorí prešli cez systém štátnych skúšok, boli dobre platení a podriadení neustálemu, dobre premyslenému kontrolnému systému. Prístup k vedúcim úradníckym pozíciám na základe potvrdených poznatkov konfuciánskych spisov zaisťoval určitú sociálnu mobilitu v spoločnosti, keďže umožňoval spoločenský postup aj príslušníkom nižších spoločenských vrstiev. Dlhoročné intenzívne zaobranie sa tradičnými dielami KONFÚCIA, ktoré sa museli kandidáti naučiť sčasti naspamäť, sa v 19. st. ukázalo ako veľká prekážka v snahe udržať krok s búrlivým rozvojom techniky a moderných, predovšetkým prírodných vied, ako tomu bolo v tom čase

v Európe a v Sev. Amerike. Reformné snahy v Číne nemali takmer nijaký úspech, čím sa zaostávanie čínskej ríše za západnými veľmocami ešte zväčšilo. Začiatkom 19. st. sa začal postupný rozpad moci vládnúcej mandžúrskej dynastie. Dochádzalo k opätovným korupčným škandálom a hrubým chybám v administratívnej správe, ktoré zapríčinili bankrot štátnych financií a rastúci odpor v niektorých vrstvách obyvateľstva. Čoraz viac nových náboženských siekt ako aj tajných občianskych združení revoltovalo proti režimu. Úpadok štátnej moci v Číne prebiehal súčasne s úsilím západných mocností o sprístupnenie obrovského čínskeho trhu a získanie sfér vplyvu. Je to vrcholné obdobie imperializmu a kolonializmu, v ktorom sa Čína stáva obeťou vojenskej a technologickej prevahy Západu. Pokus čínskej vlády o pozastavenie kvitnúceho britského obchodu s ópium pomocou obmedzenia resp. zákazu jeho dovozu, viedol nakoniec k tzv. "Ópiovej vojne", ktorá viedla k podpísaniu tzv. "Dohody z Nanjing" v r. 1842. V tejto prvej nanútenej dohode, po ktorej neskôr nasledoval celý rad iných, bola Čína prinútená platiť vysoké vojnové odškodnenia, odstúpiť Anglicku Hongkong a zaviazat sa, že otvorí viaceré svoje prístavy pre medzinárodný obchod. Tým sa zároveň začalo i neblahé obdobie prepojenia kresťanskej misie v Číne s imperialistickými a kolonialistickými západnými mocnosťami.

Ochrana kresťanskej misie

Čo sa týka kresťanskej misie v Číne, spomínané dohody obsahovali záruku slobodného ohlasovania viery najskôr pre prístavné mestá a neskôr pre celé čínske územie. Zároveň dostali zahraniční misionári niektoré privilégia, ako napr. privilégium exterritoriality v právnych otázkach. Tieto výhody boli neskôr rozšírené aj na čínskych konvertitov - novokresťanov, ktorí tak nepodliehali čínskej justícii. Francúzsko prevzalo protektorát nad celou katolíckou misiou v Číne a zrieklo sa ho po dlhých sporoch s rímskou kongregáciou Propaganda fide až v r. 1922, po zriadení Apoštolskej delegatúry v Pekingu, ktorej prvým delegátom sa stal arcibiskup CELSO COSTANTINI (1922-1933). Početné prípady lúpežných prepádov kresťanských misionárov a neprestajné kladenie prekážok pri ohlasovaní viery zo strany čínskych úradníkov viedli k mnohým civilným súdnym procesom. Očividná ochrana kresťanskej misie zahraničnými mocnosťami spôsobila nárast nedôvery voči nej a prispela k nárastu nepriateľstva voči všetkým cudzincom a kresťanom v širokých kruhoch čínskej spoločnosti.

Tzv. Taiping-povstanie (1851-1864) - následkom ktorého boli spustošené veľké časti južnej Číny - vyvolalo isté pseudo-kresťanské zoskupenie, ktorého vodca sa považoval za mladšieho Ježišovho brata a chcel založiť mesiánsku ríšu Veľkého mieru (čín. Taiping). Okrem tohto oslabenia, zapríčineného vnútornými nepokojmi sa Čína po prvýkrát musela zaoberať s jednou z ázijských krajín ako s potenciálnym protivníkom. Lebo Japonsko, ktoré sa na rozdiel od Číny rýchlejšie modernizovalo a militarizovalo, si začalo robiť koloniálne nároky na niektoré dovtedajšie sféry vplyvu rozpadajúcej sa čínskej ríše. V r. 1895, po prehratej vojne s Japonskom, mu Čína musela odstúpiť Taiwan a súhlasiť s nezávislosťou Kórey, ktorá sa najskôr stáva súčasťou japonskej sféry vplyvu a v r. 1910

jeho kolóniou. Mandžúrsko, rodisko upadajúcej čínskej cisárskej dynastie, si Japonci rozdelili s Ruskom. Po zavraždení dvoch nemeckých verbistov obsadili 1. novembra 1897 nemecké vojská čínske prístavné mesto Tsingtau (Qingdao) na polostrove Shantung (Shandong). V rokovaníach, ktoré nasledovali, bola Čína v r. 1898 donútená tento prístav a okolité územie dať do dispozície Nemecku.

Boxerské povstanie

Tieto mnohé poníženia Číny zo strany západných veľmocí ako i úpadok mandžúrskej dynastie viedli k vytvoreniu celého radu tajných zväzov, ktoré sa rozličnými spôsobmi usilovali o záchranu čínskej ríše. Najznámejším zoskupením boli medzi nimi tzv. bojovníci, bojujúci päsťou za právo a spravodlivosť, na Západe ironicky nazývaní ako boxer. Títo zaútočili v r. 1900 - čiastočne aj so súhlasom cisárskeho dvora - na zahraničné budovy a zariadenia, a predovšetkým v provinčných oblastiach usmrtili mnohých zahraničných kresťanských misionárov a čínskych konvertitov. Násilné potlačenie povstania medzinárodnou vojenskou expedíciou pod nemeckým vedením sa udialo s nepredstaviteľnou brutalitou. Úpadok mandžúrskej cisárskej dynastie QING sa ešte viac urýchlil rusko-japonskou vojnou, ktorá sa z veľkej časti odohrala na čínskej pôde. V roku 1911 bol zosadený z trónu posledný cisár a SUN YATSEN vyhlásil vznik Čínskej republiky. Pre Čínu sa tak začali nepokojné časy s pokusmi o znovuzavedenie cisárstva a bojom medzi viacerými vojenskými vodcami o moc nad krajinou. Tzv. "Hnutie 4. mája", ktoré vzniklo po demonstrácii proti nespravodlivým podmienkam "Mierovej dohody z Versailles" v r. 1919 sa zasadzovalo za rozvoj prírodných vied a výstavbu demokracie, v čom videlo nevyhnutný predpoklad modernizácie Číny. Súčasne s týmto hnutím vzniklo uprostred čínskej inteligencie aj antikresťanské hnutie medzi, zamerané predovšetkým proti zahraničnej kresťanskej misii v Číne.

Zrod Čínskej ľudovej republiky

Z ozbrojených bojov o moc vyšla ako víťaz národná strana Guomindang pod vedením generála CHIANG KAIŠEKA, ktorý na krátky čas ovládol celú krajinu. V r. 1931 sa začala vojna s Japonskom, ktorá znamenala pre Čínu takmer 25 rokov vojenského konfliktu. Počas bojov, ktoré sa väčšinou odohrávali na čínskom teritóriu, boli až do augusta 1945 spustošené veľké časti krajiny, väčšina jej infraštruktúr a celkovo si boje vyžiadali nespočetné množstvo ľudských životov. Dočasná spolupráca medzi Guomindang a čínskymi komunistami, podmienená spoločným bojom proti japonským invázorom, sa rozpadla ihneď po kapitulácii Japonska. Nasledovnú občiansku vojnu vyhrali nakoniec komunisti pod vedením MAO ZEDONGA, ktorý 1. októbra 1949 na

pekingskom námestí Tian'anmen vyhlásil vznik Čínskej ľudovej republiky. Porazená armáda Guomindang na čele s CHIANG-KAISHEKOM sa stiahla na Taiwan.

Pod vedením čínskej KS začala Nová Čína zo zásadnou reformou v usporiadaní krajiny. V boji proti tzv. kontrarevolučným silám v krajine boli prenasledovaní nielen jej ideologickí protivníci, ale aj náboženské zoskupenia. Kvôli svojim zahraničným kontaktom a dlhoročnej podpore porazeného Guomindang-režimu pod vedením CHIANG-KAISHEKA sa kresťanstvo našlo na listine kontrarevolučných síl celkom navrchu. Zahraniční misionári boli vypovedaní z krajiny a činnosť kresťanských Cirkví v školskom a sociálnom sektore bola úplne znemožnená. Počas tzv. kórejskej vojny (1950-1953) sa ešte viac zostril postoj voči kresťanským Cirkvám, ktoré boli ako nevlastenecké sily upodozrievané so spolupráce s protivníkmi komunistickej Číny. Utvorením tzv. vlasteneckých združení, a to najskôr u protestantov a od r. 1957 aj u katolíkov, sa štátna a stranícka kontrola nad kresťanskými Cirkvami zostrila ešte viac. V rámci rozličných ideologických kampaní proti veľkostatkárom a inteligencii, ako aj počas tzv. Veľkého skoku vpred, ktorý mal urýchliť industrializáciu krajiny, sa stali milióny ľudí obeťou komunistickej diktatúry.

Hrôzy Kultúrnej revolúcie

Vyvrcholením ideologickej prevýchovy celého ľudu bola tzv. Veľká proletárska kultúrna revolúcia (1966-1976), počas ktorej došlo k neprestaviteľnému teroru tzv. "červených gardistov" voči akejkoľvek tradícii, náboženstvu a zastaralému myslieniu. Všetky náboženské zoskupenia boli prenasledované, ich vodcovia zavraždení alebo uväznení na dlhé roky. Takmer všetky svätyne, mešity a kostoly boli zničené alebo použité na iné účely. Obdobie kultúrnej revolúcie predstavovalo pre celú krajinu obrovské straty, nakoľko boli zničené mnohé kultúrne pamiatky a poklady, zatvorené školy a univerzity, zabrzdený rozvoj priemyslu a poľnohospodárstvo bolo vďaka nasadeniu neodborných pracovných síl (ako napr. učiteľov a študentov, ktorých KS poslala "na prevýchovu" na vidiek) privedené takmer na pokraj zrútenia.

Po smrti MAO ZEDONGA (r.1976) a zvrhnutí tzv. "bandy štyroch", t.j. kliky ľavicových radikálov okolo MAOVEJ vdovy, začal DENG XIAOPING so zavádzaním reformnej politiky tzv. "štyroch modernizácií", ktorá priniesla novú orientáciu agrárnej a priemyselnej stratégie a následným tzv. "otvorením sa Číny" voči zahraničiu sa v konečnom dôsledku pričínila o hospodárske posilnenie krajiny. Aj v oblasti náboženskej politiky boli zavedené reformy, ktoré príslušníkom rozličných náboženstiev garantovali obmedzenú náboženskú slobodu. Následne došlo k neočakávanému rozvoju a aktivite kresťanských Cirkví, ktoré napriek obavám v zahraničí neboli prenasledovaním v čase kultúrnej revolúcie úplne zničené. Zatiaľ čo však katolícka Cirkev zostáva kvôli otázke biskupských menovaní pápežom a styku s Vatikánom rozdelená, prežívajú protestantské cirkvi nebyvalý rast. Čínska reformná politika však už čoskoro naráža na hranice, spočívajúce vo vláducej leninsko-marxisticko-maoistickej ideológii KS a jej nárokom na vedúcu úlohu vo všetkých oblastiach spoločnosti. Hospodárska liberalizácia v oblasti poľnohospodárstva a priemyslu priniesla širokým vrstvám skromný blahobyť a po prvýkrát

dokázala zaistiť základné zásobenie obyvateľstva potravinami. Tento vývoj bol však spojený s rastúcou korupciou stranických kádrov a politickej triedy. Predovšetkým v študentských kruhoch dochádza postupne k protestom a požiadavkám po ďalekosiahlych politických zmenách v krajine a väčších demokratických právach.

VLÁDA ZBRANÍ

Kampane čínskej KS, zamerané na výstavbu tzv. "socialistickej duchovnej civilizácie" narazili však u obyvateľstva iba na výsmech a odmietnutie. Všeobecná nespokojnosť v širokých kruhoch čínskej spoločnosti, prejavujúca sa v protestných akciách študentov a neskôr robotníkov ako i iných skupín obyvateľstva v máji 1989, upútala veľkú pozornosť vo vnútri krajiny i za hranicami. Obrazy protestujúcich študentov na pekingskom historickom námestí Nebeského mieru (Tian'anmen), požadujúcich ďalekosiahlu demokratizáciu krajiny, ktoré médiá rozšírili do celého sveta, posilnili vo svetovej verejnosti očakávanie zásadnej zmeny dovtedajšej čínskej politiky. Vojskám potlačením tejto prevažne pokojnej demonštrácie dňa 4. júna 1989 však komunistickí mocipáni jasne ukázali, že ich moc ešte stále bazíruje na použití zbraní a že demokratické hnutie u obyvateľstva nenašlo ešte takú veľkú podporu, ako to naznačovali správy a obrazy v televízii.

Krvavé potlačenie demokratického hnutia viedlo najskôr k relatívnej izolácii Číny v medzinárodnej politike a k určitému zhoršeniu zahraničných obchodných stykov. Prenasledovanie ináč zmýšľajúcich a pošliapavanie základných ľudských práv bolo v zahraničí dokumentované predovšetkým vďaka aktivitám medzinárodnej organizácie amnesty international. Popri prenasledovaní časti kresťanov, ktorí odmietli integráciu do štátne uznaných náboženských spoločností, to bol tiež odpor tibetských budhistických mníchov a mníšok proti rastúcemu počtu cudzích privandrovalcov, t.j. Han-Číňanov. Spomenutý odpor sa ešte viac zosilnil po tvrdom zákroku čínskych poriadkových síl proti príslušníkom tibetského mníšstva, ktorí sa zasadzovali za väčšiu náboženskú a politickú slobodu Tibetu.

Tento odpor bol spájaný s očakávaniami nového politického poriadku v Tibete, ktorý Čína anektovala v r. 1950 a ktorého prevažne budhistické obyvateľstvo si želalo, aby DALAI LAMA opäť mohol slobodne vykonávať vedúcu úlohu hlavy podľa možností čo najviac samostatného Tibetu. Čínska vláda však trvala na svojom tvrdení, podľa ktorého bol Tibet vždy súčasťou čínskeho teritória a zostane ním aj v budúcnosti, nakoľko je to - podľa jej interpretácie - aj štátprávne uznané.

HOSPODÁRSKA MOC ALEBO ĽUDSKÉ PRÁVA

Vo vnútri Číny dochádza po r. 1989 k prenasledovaniu študentov a iných osôb, zaangažovaných v demokratickom hnutí, k ich zatýkaniu a uväzneniu. Ideologická čistka viedla aj k opätovnému zostreniu štátnej kontroly nad náboženskými spoločnosťami a kresťanskými cirkvami. Komunistickej strane a jej reštriktívnej politike sa síce podarilo umlčať kritikov a odporcov režimu v krajine, ale nepodarilo sa jej znovu získať vedúce postavenie v ideologickej oblasti. Početné korupčné škandály už iba dopomohli k úplnej strate vieryhodnosti KS v Číne.

Iba pomerne úspešná hospodárska politika tzv. socialistického trhového hospodárstva zabránila, že nespokojnosť obyvateľstva s ideologickým straníckym vedením dodnes vážne neohrozila moc a postavenie čínskej KS. Tzv. pragmatická politika západných krajín, ktoré sú zdržanlivé s kritikou nedodržiavania ľudských práv v Číne vždy vtedy, ak by tým mohli ohroziť vlastné hospodárske záujmy na tomto obrovskom trhu, podstatne uľahčuje komunistickému vedeniu jeho prežitie. ČĽR je v rámci OSN dôležitým mocenským faktorom, je zastúpená aj v novej organizácii Ázijsko-pacifickej hospodárskej spolupráce (APEC) a úspešne sa pokúša i o členstvo v Združení juhoázijských národov (ASEAN).

S ukončením britskej koloniálnej nadvlády v Hongkongu a návratom tejto korunnej kolónie do čínskych rúk v r. 1997 - aj keď so zachovaním zvláštneho štatútu na najbližších 50 rokov - vzrástol tlak ČĽR na Taiwan, nakoľko tento je čínskou vládou pokladaný za časť provincie Fujian, a teda za integrálnu súčasť čínskeho materského štátu. Snahy Taiwanu - ktorý si na politickom poli dlhé roky nárokoval byť jedinou legitímnou čínskou vládou - o medzinárodné uznanie ako samostatného štátu však kvôli pekingskej "politike jednej Číny" nemajú výhliadky na úspech.

ČÍNA A ZÁPAD

Tajuplná Ríša strediu fascinovala dlhý čas fantáziu obyvateľov Európy. Už za čias starých Rimanov jestvovali neúplné informácie o istej ďalekej krajine, z ktorej sa po neschodných cestách privážalo malé množstvo drahocenného hodvábu. V 13. st. to boli práve fantastické správy istého MARCA POLA o ďalekej krajine Katai, ktorú opísal ako tak obrovskú, vysoko rozvinutú, nesmierne bohatú a exotickú ríšu, že až podnes sa diskutuje o skutočnej vieryhodnosti jeho zážitkov. Ďalej to boli portugalskí a španielski moreplavci 16. storočia, ktorí priniesli zvesť o veľkej krajine na Ďalekom východe, ktorá - ako sa ukázalo - bola len veľmi ťažko prístupná. Až jezuitom na čele so známym MATTEOM RICCIM (1552-1610) sa podarilo poslať do Európy podrobné a spoľahlivé opisy Číny. Jezuitskí misionári v nich spomínajú krajinu, ľudí, kultúrne výdobytky, politický, ale predovšetkým filozofický a náboženský systém konfucianizmu, taoizmu a čínskeho budhizmu. Veľkí učitelia, ako napr. LEIBNITZ, boli nadchnutí vysokou úrovňou čínskej kultúry, filozofie a štátneho systému. Francúzski osvietenci, napr. VOLTAIRE, odhalili v Číne konečne veľkú krajinu, v ktorej očividne nie Cirkev s kňazmi, ale filozofi v podobe konfuciánskych učencov určujú ľudské spolunažívanie podľa zákonov rozumu. Práve Čína sa zdala byť krajinou, v ktorej sa podarilo uskutočniť osvietenský ideál o spoločnosti a kde ľudia bez prenasledovania kacírov a bez náboženských vojen žili toleranciu ako

národnú čnosť.

Mnohé na tomto "západnom" obraze o Číne bolo len idealistické zveličovanie, ktoré Číne a čínskym veciam pri pohľade na neutešené domáce pomery dodávalo až príliš pozitívny imidž. Na úsilí misionárov, prispôbiť kresťanské posolstvo čínskemu pohľadu na svet i človeka, zvykom a tradícii, sa aktívne zúčastňovali aj mnohí európski učitelia. Dogmatické rozpory o prípustnosti rituálneho uctievania predkov a veľkej historickej osobnosti KONFÚCIA, známe ako "spor o rítach", spôsobovali počas viacerých generácií rozdelenie na zástancov a odporcov jezuitskej pozície. Pre dejiny kresťanskej misie v Číne, alej aj v Kórei, Japonsku a vo Vietname, bolo osudným rímske rozhodnutie, podľa ktorého uctievanie predkov koliduje s kresťanským zákazom modloslužby, a preto musí byť zakázané. Čínskym vládcom a mandarínom sa odvtedy kresťanstvo javilo ako subverzívne náboženstvo, odmietajúce rozhodujúci prvok čínskeho spoločenského poriadku, a teda náboženstvo, ktoré preto nemôže byť trpené.

O jedného kresťana viac - o Číňana menej

Západný obraz o Číne sa zásadne zmenil v 19. stor. po zrode imperializmu a kolonializmu. Vzmáhajúcim európskym mocnostiam, ktoré sa považovali za priekopníkov výdobytkov nových čias, prírodných vied, industrializácie, technológie a spoločenskej premeny, sa Čína javila ako krajina, ktorá sa nachádzala v beznádejnej stagnácii a neschopná obnovy. Prežitý úradnícky systém konfuciánskych učencov, ktorí sa ako mandaríni snažili iba o zachovanie status quo, prekážal Číne na ceste k modernizácii. Rastúce pohrdanie Západu čínskou civilizáciou zdieľala v tomto období aj časť kresťanských misionárov, ktorí takisto pohrdali čínskou tradíciou a ohlasovanie kresťanského posolstva spájali s kultúrnou misiou vo forme šírenia západného školského vzdelania a životného štýlu. Toto často príliš úzke prepojenie kresťanskej misie s koloniálnou mocou viedlo zvlášť v radoch čínskej inteligencie k antikresťanským náladám.

V tom čase vznikol slogan: "O jedného kresťana viac znamená o jedného Číňana menej". Antikresťanské hnutie vyústilo v spomenutom boxerskom povstaní v roku 1900 a prerástlo do prenasledovania kresťanských misionárov a čínskych konvertitov.

V tom čase sa v Európe udomácnil slovný zvrät o tzv. žltom nebezpečenstve, ktorý mienil - v rasisticky zúženom pohľade - ľudské masy čínskeho národa. Neskôr, po zvrhnutí cisárskej dynastie QING v r. 1911 sa v Číne medzi študentami sformovalo nové antikresťanské hnutie, ktoré odmietlo ako reakčné sily tak kresťanstvo ako aj konfucianizmus a vo vede a demokracii videlo rozhodujúce sily pre budúcnosť krajiny. Z tohto hnutia sa neskôr o.i. vyvinula aj Čínska komunistická strana, ktorá od vzniku ČĽR v roku 1949 podmieňovala realitu Novej Číny. Západný obraz o Číne bol od r. 1949 podmienený rozličnými ideologickými kampaňami, ktoré viackrát otriasli celou krajinou.

Na jednej strane totiž prevládal obraz o čínskej KS, ktorá prenasleduje kresťanské Cirkvi, ako aj všetky iné náboženstvá a zoskupenia v Číne, ktoré sa nechcú podrobiť straníckemu diktátu. Na druhej strane sa však mnohým ľuďom na Západe javila osoba a program MAO ZEDONGA ako jediná alternatíva v čase konfliktu medzi Východom a

Západom pre krajiny tzv. tretieho sveta, ktorá ukázala, ako sa možno presadiť zoči-voči vtedajším supermocnostiam.

Medzi atrakciou a strachom

Počas Kultúrnej revolúcie (1966-1976) bolo možné vidieť otriasajúce, avšak svojím spôsobom niekedy i fascinujúce obrazy príslušníkov Červených gárd, ktorí s knižočkou MAO ZEDONGA tzv. Červenou bibliou v rukách ničili "Štyri zlá" (t.j. staré myslenie, starú tradíciu, starú kultúru, staré obyčaje) a ktorí zakladaním tzv. ľudových komún zdánlivo rozvíjali novú formu ľudskej spoločnosti. Obraz o Číne sa potom opäť zmenil so začiatkom reformnej politiky pod vedením DENG XIAOPINGA, ktorý sa so svojím sloganom "štyroch modernizácií" pokúšal o premenu čínskej spoločnosti, avšak jednak bez čo najmenšieho spochybňovania mocenského postavenia komunistickej strany a jej ideológie. Hospodársky rozvoj, ktorý sa rozpočal zanechaním dovedajšieho štátneho plánovaného hospodárstva, prepožičal tejto politike v očiach mnohých západných pozorovateľov, oslepených veľkosťou otvárajúceho sa trhu, určitú vierohodnosť. S masívnym brutálnym zákrokom vojenských síl proti demokratickému hnutiu v júni 1989, ktorý rozšliapal klíčiacu rastlinku začínajúceho sa alternatívneho politického hnutia v Číne, vystúpila znovu do popredia stará, dobre známa ohavná tvár komunistickej diktatúry, ktorá bezohľadne pošliapava ľudské práva.

Obraz Západu o Číne zostáva teda aj v súčasnosti naďalej plný napätia. Na jednej strane ponúka táto obrovská krajina mnohoraké možnosti pre obchod i hospodárstvo a je aj s turistického hľadiska zaujímavou krajinou s nespočtými kultúrnymi pamiatkami. Avšak na druhej strane predstavuje Čína so svojím obrovským ľudským potenciálom a s politikou pridriavania sa strnulých ideologických pozícií komunizmu s čínskym razením aj naďalej hrozbu pre svojich susedov i celý svet.

Georg Evers